

ותמהינן: מנין לך לדחות את המשנה מפני הברייתא?

אדרבה נימא דליתא לברייתא מקמי מתניתין!

ומשנינן: מדשבקיה רבי יוסי לבר זוגיה [הואיל ובברייתא הניח רבי יוסי את רבי שמעון בן זוגו ששנה עמו במשנה], שמע מינה, הדר ביה חזר בו רבי יוסי ממה שאמר במשנה.⁽³⁾

ושמואל אמר: ליתא לברייתא, שמבואר בה דלרבי יוסי אנדרוגינוס ספיקא הוי — מקמי מתניתין, שמשמע ממנה דלרבי יוסי ודאי זכר הוא.

מה זכר אין חייבין עליו אלא הבא עליו ממקום אחד דהיינו מאחוריו, אף על אנדרוגינוס אין חייבין עליו סקילה אלא אם כן בא עליו במקום זכרות.

אמר רב:

ליתא למתניתין, שמבואר בה שהאנדרוגינוס מאכיל את אשתו בתרומה ואפילו בתרומה דאורייתא⁽¹⁾ ושמע מינה, שלרבי יוסי האנדרוגינוס ודאי זכר הוא — מקמי ברייתא, שטובר בה רבי יוסי שאנדרוגינוס ספיקא הוי.

דתניא: רבי יוסי אומר: אנדרוגינוס — בריה בפני עצמה הוא, ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה.⁽²⁾

כגון בריה שבמקומות אחרים, שאינו ספק, אלא "בריה" דקאמר הכא, היינו שהוא ספק כדקאמר "ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה". וביארו התוספות את החילוק בינו לבין טומטום "אבל טומטום אינו כן כמו אנדרוגינוס, שהוא ספק מחמת שהוא בריה משונה משום שיש לו זכרות ונקבות והוא ספק לעולם. אבל טומטום אינו כן, אלא ספק שהוא איש ודאי או אשה ודאית, אלא שהוא מכוסה ואין ניכר, ואם קידש ונקרע ונמצא זכר אגלאי מילתא דמתחילה היה זכר ודאי, וכן אם נתקדשה ונמצאה נקבה".

אבל הריטב"א כתב בשם הרמב"ן דהוא בריה מחודשת לגמרי שאינה לא זכר ולא נקבה, והלשון מעיד על פירוש בריה מחודשת לגמרי. ודעת הראב"ד בהלכות שופר ובהלכות תרומות שהאנדרוגינוס הוא חצי זכר וחצי נקבה.

3. פירש רש"י: "מדשבקיה רבי יוסי לרבי שמעון בן זוגיה דאיירי בהדיה במתניתין ואיירי בברייתא לחודיה, שמע מינה הדר ביה, ולא

אומר זה אנדרוגינוס.

ב. יש להסתפק למה לי קרא, ויש לפרשו בשני אופנים:

האחד: אין סקילה על ביאת זכר אלא דרך זכרותו.

השני: כיון שזכר הוא, נקבותו לאו מידי היא, ולא מקום שכיבה היא.

וראה במנחת חינוך אהא דמבואר בפ"ד דבכורים שהאנדרוגינוס — למאן דאמר ספק הוא — הרי הוא מטמא בלובן [זיבה] כאיש, ובאודם [נדות] כאשה, ונסתפק המנ"ח אם בעינן שיצא הלובן מן הזכרות והאודם מן הנקבות, או אפילו לובן מן הנקבות ואודם מן הזכרות, ודעתו נוטה דבכל גווני הרי הוא מטמא, ויש מקום לדמות ענין זה לכאן.

1. צריך ביאור למה לא פירש רש"י את ההוכחה ממה ששנינו "אנדרוגינוס נושא".

2. כתבו התוספות: האי "בריה", לא הוי פירושו

ומקשינן: אדרבה, נאמר: ליתא למתניתין מקמי ברייתא!

דהא שמעינן ליה לשמואל ד"חייש ליחידא". ואם כן, בברייתא זו שנשנו בה דברי רבי יוסי לחוד, כתנא יחיד, יש לנו לנקוט כמותה! (4)

ומשנינן: הני מילי כי לא מתעקרא מתניתין [כשאין משנה נעקרת] אבל כי מתעקרא מתניתין שמבואר בה שלשית רבי יוסי אנדרוגינוס ודאי זכר הוא, לא חייש שמואל ליחידא.

אמרי בי רב [אמרו בישיבתו של רב, ולקמן מפרש דהיינו רב הונא] משמיה דרב:

הלכה כרבי יוסי בענין אנדרוגינוס ובכנין הרכבה, ומפרש להו ואזיל.

ושמואל אמר: הלכה כרבי יוסי בענין "קרשי" ובענין קידוש.

ומפרשינן לה:

הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס היינו הא דאמרן, שהלכה כרבי יוסי שבמשנה, ולא כמו שמבואר לעיל בשם רב ד"ליתא למתניתין מקמי ברייתא". (5)

הלכה כרבי יוסי בהרכבה הינו הא דתנן:

אין נוטעין אילן, ואין מבריכין [כיפוף ענף מן האילן לאדמה, והוצאתו במקום אחר נקראת "הברכה"], ואין מרכיבין [הכנסת ענף מאילן אחר לתוך האילן נקראת "הרכבה"] בשנה השישית, ערב השנה השביעית, פחות משלשים יום לפני ראש השנה, הואיל והיא נקלטת בשביעית, כי משך זמן הקליטה הוא שלשים יום.

ואם נטע, והבריך, והרכיב בפחות משלשים יום לפני שביעית — קנסוהו חכמים שהרי זה יעקור.

רבי יהודה אומר: כל הרכבה וכן נטיעה והברכה שאינה קולטת בשלשה ימים — שוב אינה קולטת. ולפיכך די בשלשה ימים לפני כניסת השנה השביעית.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: שתי שבתות נמשך זמן הקליטה, ודי בזמן זה לפני שביעית.

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה:

לדברי האומר [תנא קמא] שלשים יום — צריך שלשים יום לקליטה, ועוד שלשים יום

הדר ביה מברייתא לגבי רבי שמעון!?

4. פירש רש"י: דאמר שמואל בהחולץ [מא א] הלכה כרבי יהודה בשומרת יבם שקידש אחיו את אחותה; ותמה הריטב"א, וכי משום שפעם אחת חייש ליחידא יש לו לחשוש בכל מקום, ראה שם.

5. רש"י נתן טעם למה פירש דהלכה כרבי יוסי

תנאי היא, דתימא סמי תנא דברייתא מקמי תנא דמתניתין. דאי תנאי היא, תרווייהו הוה תני להו נמי בברייתא, ומפיק [האי תנא] לדרכי שמעון כדאפכא לרבי יוסי".

וצריך ביאור, שהרי אם כי מוכח שאין אלו שני תנאים בשיטת רבי יוסי, אך מכל מקום מנין לנו לדחות את המשנה בגלל הברייתא, ולא את הברייתא מפני המשנה!?

ובתוספות הקשו בזה הלשון: תימה, דילמא

נוספים לפניהם.

כלומר, צריך שתסתיים הקליטה שלשים יום לפני שביעית, כי כל שלשים יום לפני שביעית כמו שביעית הם, ונלמד [מועד קטן ג ב] ממאמר הכתוב "בחריש ובקציר תשבות", המלמד שצריך להוסיף מהחול על הקודש.

לדברי האומר [רבי יהודה]: **שלשה ימים, צריך שלשה ימים לקליטה ועוד שלשים יום לפני שביעית, דכשביעית דמו.**

לדברי האומר [רבי יוסי ורבי שמעון] **שתי שבתות: צריך שתי שבתות לקליטה, ועוד שלשים יום.**

והלכה כרבי יוסי, שצריך שתי שבתות, ושלשים יום לפניהם.

ושמואל אמר: הלכה כרבי יוסי בקושי וקידוש, ומפרש להו ואזיל.

הלכה כרבי יוסי בקושי, היינו בהא דתנן:

א. האשה נעשית "נדה" – אם היא רואה דם ב"עת נדותה".

ונעשית "זבה" – אם רואה את הדם ב"לא עת נדתה".

יש לכל אשה מחזוריות קבועה של שבעה ימים שהם "עת נדתה", ולאחריהם אחד עשר יום שהם "לא עת נדתה".

משחלפו שמונה עשר יום אלו, מתחיל שוב

פרק הזמן שבו ראויה האשה להיות נדה, והיינו, משעה שתחזור ותראה דם, יהיה זה דם נדה, ויחזור שוב המחזור של שבעה ימי נדות, ואחריהם אחד עשר ימים שהם "לא עת נדתה", שאם תראה בהם דם, היא תהיה זבה.

ב. אשה שראתה דם נדה, הרי היא נדה שבעה ימים, והאי היא טובלת [מן התורה] לטהרתה בסופם. זאת, אפילו ראתה דם נדות כל שבעת הימים, ובלבד שתפסוק מראיית הדם לקראת סוף יום השביעי.

ואם ראתה דם בשלשה ימים רצופים באחד עשר הימים שאחר שבעת ימי הנדה, הרי היא נעשית "זבה גדולה", וטעונה ספירת שבעה ימים נקיים אחרי שיפסיק דם הזיבה, ופרק הזמן של אחד עשר הימים שלאחר שבעת ימי הנדה, נקרא "יא יום שבין נדה לנדה".

ג. דם של יולדת היוצא בשעת הלידה או לפניה, בשעה שהיא חשה כאבי לידה, אינו מטמא בטומאת זבה, ודין זה שאין דם הקושי של לידה מטמא בטומאת זוב, נלמד מהכתוב "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים", ודרשו חכמים: כי יזוב דמה מחמת עצמה, ולא כשזיבת הדם היא מחמת לידת הולד.

ד. הגדרת הדם בתורת דם קושי של לידה, שאינו מטמא אותה בזיבה, מותנה בסמיכות ללידה.

ונחלקו חכמים מהו פרק הזמן שלפני הלידה, שבו לא תהיה האשה זבה גם אם

שבמשנה, משום שבכל אלו שנזכרו כאן שהלכה כרבי יוסי היינו כרבי יוסי ורבי שמעון שזוג זה

תראה האשה דם בתוך אחד עשר הימים שהם "לא עת נדתה", ובתנאי שיהיו לה כאבי לידה.

כמה היא קישויה, כלומר צער שמצטערת אשה סמוך ללידתה ורואה אז דם, מאימתי היא חשוב הצער שהוא מחמת הולד, שנוכל לתלות את זיבתה בולד, ולא תיעשה זבה על ידי הראיה?

רבי מאיר אומר: או ארבעים או חמשים יום, כלומר אפילו קשתה וראתה דם ארבעים או חמשים יום קודם ללידה, תולים אנו את ראיית הדם בולד ואינה נעשית זבה, אלא נידה היא מחמת אותן דמים.

רבי יהודה אומר: דייה חדשה, כלומר: רק אם קשתה וראתה דם בחודש האחרון להריונה, אז אין הדמים הללו עושים אותה לזבה. אבל דמים שראתה קודם חודש

האחרון להריונה, עושים אותה לזבה, לפי שאין דמים אלו מחמת ולד.⁽⁶⁾

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: אין קישוי של לידה נמשך יותר משתי שבתות, משבועיים לפני הלידה.

הלכה כרבי יוסי בקידוש — היינו הא דתנן: **המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו** [והוא הדין הזורע, תוספות] והשהה את הגפן עד שהוסיף אחד ממאתיים ממה שהיה קודם — הרי זה קידוש!⁽⁷⁾

כלומר, אסר את תבואתו של חבירו בהנאה מדין "כלאי הכרם", **וחייב המסכך באחריותו**, וצריך לשלם ההפסד, **דברי רבי מאיר**.⁽⁸⁾

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

לא נאסרה תבואת חבירו.⁽¹⁾ היות ואין אדם ב-19 **אוסר דבר שאינו שלו**.⁽²⁾

אמר כל ההלכות הבאות, ואם כן מסתבר נמי דאנדרוגינוס היינו מה שאמרו הזוג רבי יוסי ורבי שמעון, והיינו רבי יוסי דמתניתין.

6. דייה חדשה, החודש התשיעי להריונה, שהיא יולדת בו. ופעמים שאין הוא יותר מיום או יומיים. כגון שילדה ביום השני לחודש התשיעי להריונה, אין הולד מטהר אלא מראש חודש של אותו חודש, ואילך, שאין באה על ידו לזיבה אם לא ראתה שלשה ימים רצופים קודם ראש חודש. דקסבר רבי יהודה "שיפורא גרים" [שופר שביט דין תוקעים לקדוש החודש הוא המגדיר את חדשי הריונה לגבי קביעת דמה כדם קישוי מחמת לידה], ופעמים שהוא מטהר את כל החודש, וכגון אם ילדה בסופו.

מתבאר מדברי רש"י שאין אנו מונים את החודש התשיעי מתחילת הריונה לפי חדשי

ההריון, שלאחר שעברו עליה שמונה פעמים שלשים יום הרי היא בחודש התשיעי, אלא אם הרתה בחודש תשרי, הרי שהחל מראש חודש סיון היא בחודש התשיעי, ולעולם מתחיל החודש התשיעי בראש חודש.

7. על שם הכתוב בכלאי הכרם "פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם", רש"י.

8. במסורת הש"ס הביא מכמה מקומות דלא גרסינן "דברי רבי מאיר".

1. בתוספות מבואר [סד"ה רבי יוסי], שאף הגפן שהיא של המסכך אינה נאסרת, והרמב"ם אוסר את הגפן. ובקובץ הערות כתב, דבירושלמי מפורש כהרמב"ם וראה שם מה שביאר דעת התוספות.

2. ביארו התוספות, שאין הדבר דומה למי שנתן